

MÜASİR DÜNYANIN QLOBAL PROBLEMLƏRİ.

MƏDƏDZADƏ KÖNÜL MAHİR qızı.

Sumqayıt Dövlət Universiteti, dosent

sdu.elmixeberler@mail.ru

Açar sözlər: dünya birliyi, qloballaşma, insan zəkası, sivilizasiya, məntiqi idrak.

Son vaxtlar dünyanın bir çox alimləri qloballaşma ətrafında düşünürlər: Qloballaşma nədir və dünyaya nə verir? Zənnimcə, çox populyar olan bu söz bizim eradan əvvəl müdriklərin dünyanı birlikdə görmək istəmələrindən yaranmışdır. Bu söz fransızca “ümumi”, latınca “şar” mənasını verir. Belə nəticəyə gəlirik ki, “qloballaşma” tarixi bir prosesdir, yer kürəsi insanlar üçün “Vahid məkan”dır.

Müasir dövrdə insan fəaliyyətinin bütün sahələrində elmi-texniki inqilabın rolu böyükdür, qloballaşma prosesinin sürətinin artması vahid dünya ailəsinin formalaşmasını obyektiv zərurətə çevirir.

Bu gün dünyada baş verən hadisələr: müharibələr, təbii hadisələr, ekologiya sahəsində problemlər, yanacaq, xammal, enerji, demoqrafiya, ərzaq, su çatışmazlıqları və digər problemlər dünyəvi xarakter almışdır. XXI əsrin astanasında ümumdünya əhəmiyyətli, miqyaslı siyasi, sosial – iqtisadi elmin texniki, problemlər insanları düşündürməyə başlamışdır.

Sosial sahədə dünya insanların ümumi birliyinə çevrilmişdir. Dünyada insanlar arasında siyasi, milli dövlət əlaqələri genişlənir, ölkələr, millətlər bir-birinə daha da yaxınlaşmış, onların arasında sosial, iqtisadi və mədəni münasibətlər daha da genişlənmişdir. İnsan zəkasının nailiyyətləri ilə ictimai münasibətlər dünya birliyinin ümumi uğurlarına çevrilir.

Hələ XX əsrin ikinci yarısında dünyada güclü fəlakətə səbəb olan təhlükəni ilk əvvəl alimlər hiss etmişdilər. 1955-ci ildə məşhur fizik Jolio-Kyuri ingilis filosofu B. Rasselə məktubla müraciət etmişdir. Məktubda bəşəriyyəti təhlükə altına alan “Nüvə katastrofu”nun qarşısının alınması üçün dünya alimlərinin birləşməsindən bəhs edilirdi.

Həmin ildə B. Rassel mətbuat konfransında dünya alimlərinin birgə qəbul etdiyi manifesti oxudu. Manifestin əsas məzmunu ondan ibarətdir ki, gələcəkdə baş verə biləcək dünya müharibəsində, şübhəsiz, nüvə silahından istifadə olunacaq və bu silah bəşəriyyətin mövcudluğunu təhlükə altına salacaqdır. Susanlar, insan varlığı olduğunu yaddan çıxarmamalıdır.

2019-cu ilin dekabrından dünyada ilk olaraq Çinin Uhan vilayətində qorxulu virusun insan həyatına necə təhlükə törətdiyini bütün bəşəriyyət dərk etdi. 2020-ci il ölkəmizin həyatında çox önəmli hadisələrlə yadda qaldı. Belə ki, dövlətimiz həm gizli, “Covid-19” pandemiyası, həm də 30 il torpaqlarımızın 20%-ni öz əsarətində saxlayan mənfur düşməne qarşı mübarizə apardı. 44 günlük müharibə çox hörmətli Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə güclü ordumuz tərəfindən qələbə ilə qurtardı. Lakin mənfur düşmən öz alçaq niyyətlərini müasir raket silahları vasitəsilə həyata keçirərək mülki əhaliyə, qocalara, qadınlara, uşaqlara qarşı tətbiq etdi.

Dünyanın sülhsevər dövlətləri ölkəmizin apardığı siyasəti dəstəkləyir. Ona görə də bütün dünya hökumətlərini siyasətin məqsədinin müharibələrlə davam etdirilməsini açıq bəyan etməyə və narazılıqları öz aralarında həll etmək üçün sülh vasitələri axtarmağa çağırıraq.

Dünyanın “COVID-19” pandemiyasına qarşı apardığı mübarizə hələ də davam edir. Aparıcı dövlətlər bu virusa qarşı müxtəlif vaksinlər təklif edirlər. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) bu

vaksinlərin tətbiqinə başlamışdır. Ölkəmizdə də bu sahədə mühüm işlər görülür. Ümid edirik ki, açıq müharibəni zəfərlə qazandığımız kimi, gizli müharibədən də alnıaçıq çıxacağıq.

Qloballaşan dünyamızda problemlərin həlli və sivilizasiyanın qorunması üçün iki bir-birini tamamlayan ideya mövcuddur. İlk iddiaya görə, müasir global problemlərin həllinin əsas vasitəsi istehsalın yüksəlişini məhdudlaşdırmaq, əhali artımının qarşısını almaq olmuşdursa, sonralar bu ideya elmi-texniki, texnokratizmi daha çox sosial etik təkliflərlə nəticələnmişdir. Elmi texniki inqilabın yarandığı və kəskinləşdiyi zamanda dünya hadisələrinin inkişafı istehsalın və mədəniyyətin yüksəlişi insana və onun fəaliyyətinə, şüuruna, özünüdərk etmə, iradəsinə və əxlaqi keyfiyyətlərinə yeni tələblər irəli sürür. Bu zaman cəmiyyət yeni keyfiyyətlərlə zənginləşir, insanın, bütün bəşəriyyətin həyat fəaliyyətinin və onun gələcəyə yanaşmasının yeni formaları yaranır.

Ölkələr, dövlətlərarası ziddiyyətlər, regionda yaranan konfliktlər, global xarakter alır. Bəşər tarixindən məlumdur ki, insanların tarixi birliyinin müxtəlif formaları olmuşdur. Bu birliyin ən yüksək forması millət anlayışı olmuşdur. İnsanların birliyinin bütün tarixi formaları daha çox sosial əlamətlər zəminində ayrılmağa, fərqlənməyə əsaslanmışdır. Global birlik bütün millətlər, xalqlar arasında bəşəriyyətin gələcəyi problemlərinin həllinə yönəlmiş münasibətləri, səyləri birləşdirir.

Dövrümüzdə bir sosiallıq möhkəmlənir, digəri tarix sahəsindən gedir, sosial ziddiyyətlərin bir qismi, məsələn, sinfi ziddiyyətlər yumşalır, digərləri, məsələn, milli etnos ziddiyyətləri güclənir, kəskinləşir.

Akademik V. Vernadski cəmiyyət və təbiət münasibətlərində insanın fəaliyyətinin həlledici amil olduğunu qeyd etmiş və onu “noosfer” adlandırmışdır. Noosfer dedikdə, materiyanın mövcudluğunun bütün formalarının inteqrasiyasının ən yüksək mərhələsi başa düşülür. Beləliklə, insanın şüurlu dəyişdirici fəaliyyəti “biosferin” inkişafının hərəkətverici qüvvəsinə çevrilir. Biosferin noosfer “örtüyündən” bəhs ediriksə, subyektiv və obyektiv zəka anlayışlarına da nəzər salmaq yerinə düşərdi.

Subyektiv zəka insanın rəşional qavramaq və fəaliyyət göstərmək imkanındır. Obyektiv zəka dünyaya məxsus olan zəkadır, o, dünyanın özüdür.

Bizim dünyamız mürəkkəb, idarəolunmaz halda özünü əks etdirir, sevinc və rahatlıq deyil, həyəcan mənbəyinə çevrilmişdir.

Qloballaşma barəsində dünya alimlərinin çoxlu sayda tədqiqatları mövcuddur. 1966-cı ildə Vaşinqtonda, “Gələcək dünyanın öyrənilməsi üzrə cəmiyyət”, Vyanada Gələcək Problemi İnstitutu Niderlandda “Bəşəriyyət 2000-ci ildə” beynəlxalq fondu və s. Alman alimləri “Dünya 2000-ci ildə” adlı çox maraqlı və hərtərəfli elmi kütləvi kitab nəşr etdirmişdilər.

1968-ci ildə Qərb ölkələrinin yüzlərlə tanınmış alimləri, ictimai xadimləri, işgüzar dairələrini özündə birləşdirən “Roma klubu” yaranmışdır. Onların əsas məqsədi dünya ictimaiyyətinin fikrini, dünyanın global problemlərinə və onların həlli yollarına yönəltməkdən ibarət olmuşdur.

Nəticə. Qloballaşma dünyanın eynimənşəli olması deməkdir. Vahid prinsipə əsaslanan həyat tərzi, bağlılıq, vahid adət-ənənə, hər şeyin ümumiləşdirilməsinə cəhd göstərilməsi nəzərdə tutulur. Qloballaşma dünyəvi problemlərin birgə həll olunmasını nəzərdə tutur. Bu gün qloballaşma cəmiyyətin bütün sahələrində real gercəkliyə çevrilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Жданов Г.Б. Информация и сознания // Вопросы философии. №11. М.: Наука, 2000. с. 97- 104.
2. Киселев Г.С. «Кризис нашего времени» как проблема человека // Вопросы философии, №1. М.: Наука, 1999.
3. Платон Федон. Собрание сочинений в 4-ч томах. Т.2, М.: Мысль, 1993. с. 7-80

4. Декарт Р. Сочинения В 2-х томах. М.: Мысль, 1989.
5. Mədədzadə K.M. Qloballaşan dünya və qlobal şüur. Bakı, 2010, 226 s.
6. Mədədzadə, K. M. Nizami Gəncəvi əsərlərində fəlsəfi ideyalar / K. M. Mədədzadə // Sumqayıt Dövlət Universiteti. Elmi xəbərlər. Sosial və humanitar elmlər bölməsi. Sumqayıt: SDU, – 2021. – Vol. 17. – No 2. – P. 54-56; <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=46294134>

РЕЗЮМЕ
ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО МИРА
Мададзаде К.М.

Ключевые слова: мировое сообщество, глобализация, человеческий разум, цивилизация, логическое познание.

В современный период велика роль научно-технической революции во всех сферах человеческой деятельности, увеличение темпов процесса глобализации делает формирование единой мировой семьи объективной необходимостью. Глобализация – это исторический процесс, предполагающий «единое пространство» для жителей земного шара. Он призван попытаться обобщить все, образ жизни, основанный на одном принципе, привязанности, общей традиции. Глобализация предполагает совместное решение мировых проблем. Сегодня события в мире – войны, природные явления, проблемы в области экологии, нехватки топлива, сырья, энергии, демографии, продовольствия, воды и другие проблемы приобрели светский характер.

SUMMARY
GLOBAL PROBLEMS OF THE MODERN WORLD.
Madadzade K.M.

Key words: world community, globalization, human mind, civilization, logical knowledge.

In the modern period, the role of the scientific and technological revolution is great in all spheres of human activity, the increase in the pace of the globalization process makes the formation of a single world family an objective necessity. Globalization is a historical process the globe is a “common space” for humans. It is intended to try to generalize everything, a way of life based on one principle, attachment, a common tradition. Globalization implies a joint solution to world problems. Today, events in the world – wars, natural phenomena, environmental problems, shortages of fuel, raw materials, energy, demography, food, water and other problems have acquired a secular character.

Daxilolma tarixi:	İlkin variant	26.03.2021
	Son variant	04.05.2021